

Котлінська А.
магістрантка II курсу
спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – доц. Поплавська І. В.

ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У ПОДАТКОВОМУ СТИМУЛЮВАННІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сьогодні зарубіжні країни мають значний досвід щодо стимулювання раціонального природокористування і охорони навколишнього середовища. Державне регулювання стану навколишнього середовища стає елементом постійного впливу на економічну діяльність і технічний розвиток практично усіх виробничих галузей. Практикуються різноманітні економічні важелі, зокрема, податкові пільги, займи на покриття природоохоронних витрат, субсидії на проведення природоохоронних заходів, політика прискореної амортизації природоохоронного обладнання [2, с.18-25].

Прискорена амортизація основних фондів природоохоронного призначення може здійснюватись декількома шляхами:

- збільшення амортизаційних відрахувань і регламентація терміну служби обладнання;
- збільшення амортизаційних відрахувань для основних природоохоронних фондів, що експлуатуються більше визначеного періоду, з обов'язковим їх оновленням;
- збільшення амортизаційних відрахувань по певних групах обладнання, потребуючого більш швидкого оновлення (контрольно-вимірювальне обладнання).

Прискорення амортизації, тобто збільшення амортизаційних відрахувань, з одного боку, зацікавлює підприємства оновлювати природоохоронне обладнання, оскільки воно окупається в більш короткі терміни. З іншого боку, підвищена амортизація через собівартість продукції зменшує оподатковувану базу податку на прибуток, підвищуючи можливість підприємства в частині вкладення коштів в природоохоронне обладнання.

У Німеччині діє система прискореної амортизації очисних споруд і обладнання, а також обладнання, що дозволяє знижувати шумове забруднення. Рівень прискореної амортизації становить 60% в перший рік і 10% в подальші чотири роки, в той час як загальноприйнята норма становить 6,67%. Введення прискореної амортизації в зарубіжних країнах сприяло найшвидшому накопиченню капіталу для оновлення морально застарілої техніки і переходу на обладнання, що мінімально

шкодить навколишньому середовищу. Для очисного обладнання в Канаді передбачений дворічний термін амортизації, а в Великобританії, ФРН і США – п'ятирічний. У Франції 50% очисного обладнання амортизується за один рік, в Італії до 45% обладнання – за три роки [1, с. 159].

У цей час в багатьох країнах світу діють системи економічного стимулювання природоохоронної діяльності, яке представлене платежами за забруднення навколишнього середовища, екологічними податками і їх поєднанням. При цьому платежі за забруднення навколишнього середовища акумулюються в екологічних фондах, а екологічні податки – як в екологічних фондах, так і у відповідних бюджетах. Об'єкти і форми екологічного оподаткування досить різноманітні.

Акцизні екологічні податки включаються в ціну продукції, що забруднює навколишнє середовище на стадії виробництва і споживання, і стягуються в залежності від вмісту в ній якого-небудь компонента. У США діє податок на продукцію, що містить озоноруйнуючі хімічні сполуки. У Франції, Німеччині, Італії та інших країнах введено податок на мастильні масла. У Норвегії і Швеції введено податок на мінеральні добрива і пестициди В Австралії, Австрії, Великобританії і ряді інших країн справляються податки на користування паливними і нафтовими продуктами [3, с. 7-9].

У країнах Європейського Союзу діють в основному акцизні податки на одноразові упаковки і тару; мастильні масла; нафту і нафтопродукти; мінеральні добрива і пестициди; акумулятори, що містять кадмій і ртуть; старі автомобілі.

У Фінляндії найбільш широке поширення отримав податок на використання беззаставної тари, тобто такої упаковки, яка не може бути використана повторно. Введення податку значною мірою сприяло зростанню використання склопосуду. У цей час повторно використовуються для розливу 95% склотари. Однак, незалежно від високої ставки податку, зростає частка одноразових пластикових пляшок. Крім того, в країні існує акцизний податок на мастильні масла, сиру нафту і нафтопродукти.

У Франції акцизний податок на мастильні масла був введений в 1981 р., а в 1986 р. – вдосконалений. Цей податок регулює збір, зберігання і утилізацію використаних масел. Максимальна величина податку становить 6,0 екю за одну тонну. Платникам податку є виробники та імпортери. Прибутки від надходження податку (що оцінюються в 1986 р. в 3,8 млн. екю) витрачаються Національним агентством по використанню і знищенню відходів на заходи з

організації збору і переробки відпрацьованих масел. Однак розмір податку недостатній для ефективного регулювання. Як критерій ефективності введення податку прийнято відсоток використаних масел, правильне зберігання і використання яких не завдає збитку навколишньому середовищу (11,0%) [5].

В Італії подібний податок було введено у 1985 р., коли був створений консорціум фірм, зацікавлених в організації збору, повторному використанні і знищенні відпрацьованих масел. Витрати на ці потреби покриваються за рахунок збору податків, що становлять 3,2 екю за одну тунну масел. Зазначимо, що ефективність введення податку досить-таки висока.

У 1989 р. був введений податок на пластикові пакети, що не піддаються біологічному розкладанню, і сумки, що використовуються в роздрібній торгівлі. Цей податок розповсюджується і на відповідний імпорт і становить 100 лір за один виріб, в той час як ціна сумки складає біля 20 лір, що примусить підприємців задуматися про те, чи варто їх виготовляти у великому обсязі.

У Нідерландах на цей час застосовується податок на паливо, надходження від якого використовуються для фінансування державних природоохоронних витрат і стимулювання зниження викидів двоокису сірки. Виробникам надається знижка в податках лише в тому випадку, якщо вони впроваджують технології, сприяючі зниженню цих викидів. За рахунок податку покривається 50% витрат Міністерства екології, включаючи витрати на запобігання і відшкодування збитку, субсидування впровадження передових прогресивних технологій з очищення і переробки, а також фінансування розміщення хімічних відходів. Ефективність податку досить висока. У цей час розглядається питання про введення податку на старі автомобілі з метою стимулювання їх здавання на переробку в металобрухт. Вивчається питання про введення податку на основні хімічні речовини, однак досі не вирішено питання щодо вибору бази оподаткування. Найближчим часом передбачається введення податку на миючі засоби, що містять фосфорні з'єднання.

Діючий в Норвегії податок на нафту складається з двох частин: загальної ставки і додаткового платежу, величина якого залежить від концентрації сполук сірки. Податок введено з метою стимулювання споживання нафти з низьким їх вмістом. Базова ставка становить 77,3 екю/тис. л, а додаткова – 1,95 екю/тис. л при вмісті сірки від 0 до 0,25%; 3,9 екю/тис. л – при вмісті сірки від 0,25 до 0,50% і 5,85 екю/тис. л при вмісті сірки від 0,50% до 0,75%. Однак, на наш погляд, величина додаткового платежу мала в порівнянні з базовою

ставкою і навряд чи буде сприяти скороченню споживання нафти з високим вмістом сірчастих сполук [5].

У Швеції існує два види податків на нафту і нафтопродукти: перший становить 16,5 екю/м³ і введений з метою заміщення нафти іншими енергоносіями; другий дорівнює 1,26 екю/м³, застосовується для фінансування заходів, перешкоджаючих асидифікації навколишнього середовища, особливо для вапнування озер.

Цей податок розповсюджується також на імпортерів, оскільки і вони є винуватцями погіршення стану природного середовища в Швеції.

Податок на мінеральні добрива становить 0,08 екю/кг для препаратів, що містять азот, і 0,04 екю/кг – для добрив, що містять сполуки фосфору. Внаслідок введення зазначеного податку роздрібна ціна на добрива зросла усього на 5%. Однак еластичність попиту на добрива від ціни виявилася надзвичайно низькою, і зростання цін практично не вплинуло на поведінку споживача [4, с. 189-202].

На даний час екологічні податки застосовуються в країнах з перехідною економікою. Досить активну політику в цій галузі проводять Польща, Чехія, Угорщина. Останнім часом конструктивний підхід до екоподатків запропонований Угорщиною.

З січня 1996 р. в Угорщині були введені 5 екологічних податків на продукцію: транспортне паливо, шини, холодильники, упаковку, елементи живлення. Екологічний податок на кожний вид продукції сплачується виробниками або імпортерами з обсягу продажу. Керівництво збором здійснюється Центральним фондом охорони навколишнього середовища (ЦФОНС) в співпраці з митною службою. Податок повинен сплачуватись щомісяця, а його розмір розраховується як ставка податку, помножена на обсяг реалізованої продукції. Для збору екологічних податків на продукцію використовується та ж процедура, що і для збору податку на споживання. Ця схожість дає шанс використати загальну систему збору прибутків від податків і для збору екологічних податків на продукцію. Ця можливість реалізована у випадку з екологічним податком на транспортне паливо, де податкова інспекція збирає платежі з угорських виробників, отримуючи 5% зібраної суми податків [3].

Інша, відмінна від європейської система збору за забруднення навколишнього середовища діє у США відома під назвою «бابل-принцип», від англійського слова *bubble*, що в перекладі означає *ковпак, куля, комірка*. Суть його полягає в тому, що на окремій визначеній території, наприклад, міста встановлюються загальні дозволені (квоти) річних обсягів викидів забруднюючих речовин, звичайно з врахуванням екологічних нормативів. Після цього іде продаж дозволів (квот) на

викиди підприємствами. Якщо одне підприємство має «запас» на викиди або в порівнянні з іншим підприємством може з меншими затратами досягнути цей «запас» то звичайно ці викиди стають товаром і можуть продаватися [6].

Отже, торгівля обсягами зменшення викидів забруднюючих речовин розглядається як один із ринкових шляхів підвищення ефективності управління охороною навколишнього середовища, зокрема, дозволяє зменшити витрати на дотримання екологічних нормативів.

Список використаних джерел

1. Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб. Наук. Пр. К.:РВПС України НАН України, 2000. 238 с.
2. Міжнародний досвід застосування економічних важелів для здійснення екологічної політики. К., 1997. 213 с.
3. Охрана окружающей среды и экономическое развитие. Венгрия: Региональный экологический центр, 2007. 99 с.
4. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник / за заг. Ред. С. І. Дорогунцова. К.: КНЕУ, 2005. 988 с.
5. Tremmel J. Intergenerational justice in national Constitutions – new visions of sustainable development Problems/ Jörg Chet Tremmel// механізм регулювання Економіки. 2007. № 1 (25). С. 11–35.
6. Canter L. Environmental Impact Assessment. USA, New York: Mc Graw-Hill, 1996. 312 p.